

Damir Žerič

Dr. Juro Hrašovec – prvi slovenski župan Celja

ŽERIČ, Damir, mag., višji kustos, Pokrajinski muzej Celje, Trg Celjskih knezov 8, SI-3000 Celje, damir.zeric@pokmuz-ce.si

929Hrašovec J.
352.075.31(497.431)"1921/1927":929Hrašovec J.

DR. JURO HRAŠOVEC – PRVI SLOVENSKI ŽUPAN CELJA

Na prvih povojnih volitvah, 26. aprila 1921, je v Celju slavila Jugoslovanska demokratska stranka, njen član dr. Juro Hrašovec pa je bil 18. maja 1921 izvoljen za prvega slovenskega župana Celja. V Pokrajinskem muzeju Celje smo natanko sto let pozneje odprli razstavo z naslovom *Dr. Juro Hrašovec – prvi slovenski župan Celja*, avtorja mag. Damirja Žeriča. V muzeju hranimo dobršen del materialne zapuščine rodbine Hrašovec, vsebinsko jedro razstave pa predstavljata dva kratka življenjepisa, ki ju je Hrašovec napisal v letih 1936 in 1950. Razstava odstira glavne poudarke Hrašovčevega delovanja – boj za enakopravnost slovenskega jezika, boj za ustanavljanje slovenskih šol, vpetost v ustanavljanje in delovanje slovenskih finančnih zavodov, povezovalno vlogo pri slogaštvu in obdobje njegovega županovanja.

Ključne besede: Juro Hrašovec, župan, Celje, boj za enakopravnost slovenskega jezika, denarni zavodi, slogaštvo

ŽERIČ, Damir, MA, Senior Curator, Celje Regional Museum, Trg Celjskih knezov 8, SI – 3000 Celje, damir.zeric@pokmuz-ce.si

929Hrašovec J.
352.075.31(497.431)"1921/1927":929Hrašovec J.

DR JURO HRAŠOVEC – THE FIRST SLOVENIAN MAYOR OF CELJE

On 26 April 1921, the first post-war elections in Celje were held in favour of the Yugoslav Democratic Party, and on 18 May 1921, its member Dr Juro Hrašovec was elected the first Slovenian mayor of Celje. Exactly one hundred years later, the Celje Regional Museum opened an exhibition entitled *Dr Juro Hrašovec – the First Slovenian Mayor of Celje*, by Damir Žerič, MA. The museum holds a good part of the material heritage of the Hrašovec family, the main part of the exhibition comprising two short memoirs written by Hrašovec in 1936 and 1950. The exhibition highlights Hrašovec's main activities: the efforts to achieve equality for the Slovenian language, the struggle to establish Slovenian schools, his involvement in the establishment and operation of Slovene financial institutions, his integrative role in the *slogaštvo* movement, and his mayoralty.

Keywords: Juro Hrašovec, mayor, Celje, struggle for equality of the Slovenian language, financial institutions, *slogaštvo*

Pot do odvetniškega poklica

Dr. Juro Hrašovec se je rodil 6. julija 1858 kot drugi med devetimi otroki Franca in Adolfine Hrašovec. Oče je bil pravnik, rodoljub in znani društveni delavec. Služboval je v Gornji Radgoni, Celju, Gornjem Gradu in v več hrvaških mestih. V Sisku, kjer se je rodil Juro, je bil v letih 1856-1862 zaposlen kot okrajni predstojnik. Po kratkotrajni premestitvi v Brežice je bil leta 1863 poslan v Sovodnje (Gmünd) na Koroškem, kjer je bil do leta 1868 okrajni predstojnik, nato pa do leta 1879 okrajni sodnik.¹

V tem kraju je Juro obiskoval prve tri razrede nemške osnovne šole, četrtega pa je opravil v Špitalu ob Dravi. Po končani gimnaziji, ki jo je obiskoval v Celovcu in Salzburgu, se je jeseni 1875 vpisal na pravno fakulteto v Gradcu, kjer je opravil dva letnika. Jeseni 1877 se je vpisal na dunajsko univerzo, vendar je že oktobra kot prostovoljec za eno leto vstopil v vojaško službo. Naključje je hotelo, da je svoje prostovoljstvo oddelal prav v letu avstro-ogrške zasedbe Bosne in Hercegovine in tam kot vojak 79. polka sodeloval v bojih z domačimi uporniki. Leta 1879 je v Gradcu dokončal študij, nato nastopil enoletno sodno prakso pri tamkajšnjem deželnem sodišču in kmalu zatem tudi doktoriral.²

Oktober 1880 ga je v svojo pisarno v Celju kot odvetniškega pripravnika sprejel dr. Josip Sernec, takrat edini slovenski odvetnik v mestu ob Savinji. V času svojega dveletnega bivanja v Celju je spoznal Karolino Petriček in se z njo leta 1884 poročil v celjski župnijski cerkvi. Od tod ga je pot vodila v Ljubljano, kjer je v odvetniški pisarni znanega pisatelja in deželnega poslanca dr. Valentina Zarnika dokončal svojo sedemletno prakso. Medtem je leta 1883 v Gradcu opravil tudi odvetniški izpit. Prvi nastop je opravil v Ljubljani leta 1885, ko je še kot pripravnik uspešno zagovarjal Ivana Železnikarja, urednika časopisa *Slovenski narod*, prvega slovenskega dnevnika. Takrat vodilna slovenska časopisa *Slovenski Narod* in *Slovenec* sta njegov zagovor zelo pohvalila.³

¹ *Zapuščina Hrašovec (v nadaljevanju: Hrašovec), Moj življenjepiš in važnejši dogodki po spominu, 24. 12. 1950 (v nadaljevanju: Moj življenjepiš, 1950), PMC, inv. št. HRA/225.*

² *Prav tam.*

³ *Prav tam.*

Juro Hrašovec, rezervni poročnik avstro-ogrške vojske, z vojno medaljo, ki jo je prejel zaradi sodelovanja pri okupaciji Bosne in Hercegovine leta 1878 (*original last Mojce Antončič Jenko*)

Od Slovenj Gradca do Celja

Hrašovec se je leta 1886 z družino preselil v Slovenj Gradec in tam stopil na samostojno odvetniško pot. Ob družjenjih z Davorinom Trstenjakom in drugimi narodnozavednimi Slovenci je pridobival dragocene izkušnje in se srečeval s področji dela, ki so ga spremljala tudi v nadaljevanju njegove kariere poti. Pripomogel je k ustanovitvi nekaterih podružnic Družbe sv. Cirila in Metoda, katerih osrednja naloga je bila podpirati in pospeševati slovensko šolstvo na katoliško-narodni podlagi. Ob pomoči dr. Jožefa Šuca, župnika in deželnega poslanca, je postal zastopnik okrajne hranilnice, izvoljen pa je bil tudi za člana okrajnega šolskega sveta in podnačelnika okrajnega zastopa.⁴

⁴ *Prav tam.*

Pogled na Savinjsko nabrežje, kjer je v hiši skrajno desno, živel dr. Juro Hrašovec; pred 1941 (Pokrajinski muzej Celje)

Spomladi 1889 se je z družino preselil v Celje, kjer je odprl svojo odvetniško pisarno in postal ob Sernecu šele drugi slovenski odvetnik v mestu. Hrašovec se je v Celju vključil v krog političnih osebnosti, kot so bili dr. Josip Sernec, Mihael Vošnjak, Josip Žičkar in drugi, ki so pod vodstvom karizmatičnega dr. Ivana Dečka center odločanja v slovenski politiki na Štajerskem preselili v Celje.⁵ Tako kot leta 1880, ko je prvič prišel v Celje, se je tudi leta 1889 včlanil v celjsko Narodno čitalnico. Bil je njen podpredsednik in tajnik, od leta 1925 do razpustitve leta 1927 pa tudi predsednik.⁶ Leta 1889 je bil v skupini kmečkih občin izvoljen v okrajni zastop za celjski sodni okraj. Član zastopa oz. poznejšega sosveta je bil vse do njegove ukinitve leta 1929, vmes pa je postal tudi član okrajnega odbora.⁷ Nikoli ni bil imenovan za člana občinskega odbora celjske okolice, a se je, tako Hrašovec, »s pokojnim dr. Božičem⁸ trudil, da so Slovenci zmagali pri občin-

skih volitvah. Kakor so povsod Nemci hoteli nas odriniti iz vsakega zastopstva, tako so začeli leta 1909 prav odločno siliti v občinski zastop celjske okolice«.⁹

Za enakopravnost slovenskega jezika

Boj za enakopravnost slovenskega jezika v javnem življenju je bil postavljen v središče Hrašovečevega političnega delovanja. V svoji odvetniški pisarni v Celju je spisal ogromno pritožb in jih razpošiljal na najvišje možne instance. V svojih spominih je zapisal: »Odkar sem stopil v javnost, prizadeval sem si, priboriti našemu jeziku in narodu ravnopravnost v šoli in uradu. Napravil sem nebroj vlog in pritožb zaradi uradovanja v jezikovnem oziru pri sodiščih, političnih in finančnih uradih; odpošiljal sem pritožbe na odločilna mesta, nebroj interpelacij na državni zbor. Dvakrat sem v takih slučajih osebno zastopal pri upravnem ter pri državnem sodišču in obakrat zmagal.«¹⁰

⁵ Goropevšek, *Štajerski Slovenci, kaj hočemo!*, str. 9.

⁶ Hrašovec, *Moj življenjepis*, 1950, PMC, inv. št. HRA/225.

⁷ Hrašovec, *Življenjepis*, 15. 7. 1936 (v nadaljevanju: *Življenjepis*, 1936), str. 3, PMC, inv. št. HRA/485.

⁸ Dr. Anton Božič (1876-1933), pravnik in gospodarstvenik. Op. p.

⁹ Hrašovec, *Življenjepis*, 1936, str. 2, PMC, inv. št. HRA/485.

¹⁰ Hrašovec, *Moj življenjepis*, 1950, PMC, inv. št. HRA/225.

Hrašovec je v svojem življenjepisu navedel še en primer boja za slovenski jezik: »V to svrho, da se varuje enakopravnost našega jezika v naših uradih, se je ustanovila Zveza slovenskih odvetnikov leta 1904, ki je prostovoljno se razšla leta 1909. Bil sem v odboru in poročevalec za jezikovne razmere na Slovenskem Štajerju. Leta 1914 bila je večja deputacija pri justičnem ministru in pri predsedniku nadsodišča v Gradcu. Pritoževali smo se, da se zapostavlja naš jezik pri sodiščih, ki spadajo pod okrožja Celovec, Celje, Maribor, Ljubljana, Novo mesto in zaradi zapostavljanja slovenskih prošnjikov za boljša mesta.«¹¹

Eno največjih zmag v boju za enakopravnost slovenskega jezika je dosegel leta 1902. Februarja 1901 je Hrašovec na mestno občino Celje naslovil prošnjo za sprejem v domovinsko zvezo. Ker je prošnjo napisal v slovenščini in je zadeva spadala v lastni delokrog občine, mu je mestni urad vrnil prošnjo z obrazložitvijo, da sprejema v zadevah lastnega delokroga občine le nemške vloge. Po neuspešni pritožbi na štajerski deželni odbor, ki je potrdil sklep občinskega odbora, se je pritožil še na državno sodišče. V pritožbi se je skliceval na 19. člen ustave, ki izrecno zagotavlja enakopravnost vseh v deželi navadnih jezikov v šoli, uradu in javnem življenju, opozoril je na protizakonit sklep občinskega odbora in na dejstvo, da živi v Celju precejšnje število Slovencev, medtem ko je okolica tako in tako povsem slovenska. Opozoril je tudi na dejstvo, da štajerski deželni odbor od slovenskih občin zahteva sprejemanje nemških vlog, čeprav je njihovo prebivalstvo povsem slovensko. Državno sodišče je oktobra 1902 ugodilo Hrašovčevi pritožbi. Razsodbo je utemeljilo s tem, da sklep občinskega odbora ni bil zakonit, saj občina sicer lahko določi nemščino za svoj notranji (poslovni) jezik, vendar mora navzven, s strankami, uporabljati tudi slovenski jezik. Po sklepu sodišča bi morala mestna občina Celje vsako v slovenskem jeziku pisano vlogo ne samo sprejeti, ampak tudi v istem jeziku rešiti. Pri tem ne igra nobene vloge to, ali prosilec razume in obvlada nemško ali ne, saj je neizpodbitno dejstvo, da v Celju poleg Nemcev živijo tudi Slovenci in je slovenščina v deželi običajen jezik. S to razsodbo je bil slovenščini ponovno priznan status zunanega uradnega jezika, tako v zadevah prenesenega kot tudi lastnega delokroga.¹²

Žig pravne pisarne odvetnika dr. Jura Hrašovca; pred 1918 (Pokrajinski muzej Celje)

Kot poslanec štajerskega deželnega zbora v Gradcu, kjer je Hrašovec to funkcijo opravljal v letih 1902-1908, je lahko pritiske na oblast še stopnjeval. Hrašovec navaja: »V deželnem zboru sem se mnogokrat oglasil za besedo, tako n. pr. v debati o ustanovitvi ženskega učiteljskega z nemškim podučnim jezikom – glede razmer v zdravilišču Rog. Slatina in na Dobrni, kjer so bili nameščeni sami Nemci in narodni nasprotniki – v Čitalnici ni bilo niti slovenskih časopisov – za ustanovitev slovenske meščanske šole v Sv. Jurju ob juž. žel. – pri razpravi o lovskem zakonu. Interpeliral sem n. pr. zaradi prepovedi slovenskih napisov na trgovinah v Mariboru – zaradi reševanja slovenskih dopisov na deželni odbor v nemškem jeziku in še marsikateri drugi priliki. Naše interpelacije vlagali in čitali smo v slovenskem jeziku, da tako manifestiramo enakopravnost našega jezika v Gradcu, čeprav nas je le bilo 10 slovenskih poslancev.«¹³

Vpetost v delovanje celjskih denarnih zavodov in Narodni dom

Ustanavljanje slovenskih denarnih zavodov v drugi polovici 19. stoletja je bilo v kontekstu mednarodnih bojov eden najpomembnejših stebrov slovenske politične in gospodarske emancipacije. Hrašovčevo javno delo je vodila zavest, da temelj narodnostne in kulturne moči predstavlja gospodarstvo, zato se je z vso vnemo angažiral na polju denarništva. Bil je med ustanovitelji dveh najpomembnejših celjskih denarnih zavodov, Posojilnice Celje in Južnoštajerske hranilnice, pozneje pa tudi predsednik obeh finančnih inštitucij.

¹¹ Hrašovec, *Življenjepis*, 1936, str. 5-6, PMC, inv. št. HRA/485.

¹² Cvirn, *Jezikovna politika*, str. 204.

¹³ Hrašovec, *Življenjepis*, 1936, str. 1-2, PMC, inv. št. HRA/485.

Mlajša od obeh institucij, Južnoštajerska hranilnica, je nastala kot ideološki antipod Mestni hranilnici, ki je bila od ustanovitve leta 1864 pa vse do konca monarhije prevladujoči celjski denarni zavod. Mestna hranilnica je sicer delovala v korist vseh meščanov, a je ideološko sodila v vplivno območje nemško opredeljenih Celjanov. Čeprav je vlada na Dunaju dovolila zemljiškoknjižne vpise tudi v slovenščini, celjska Mestna hranilnica in drugi nemško usmerjeni zavodi tega niso upoštevali. Po ogorčenem odzivu narodnozavednih Slovencev je pet okrajev (Gornji Grad, Sevnica, Šmarje

Dr. Juro Hrašovec; brez datacije
(original last Mojce Antončič Jenko)

pri Jelšah, Šoštanj in Vransko) sprožilo pobudo za ustanovitev hranilnice, ki ne bi samo izvajala slovenskih vpisov v zemljiško knjigo, temveč bi tudi upravljala t.i. pupilarne vloge, to je vloge oseb pod skrbništvom. Sodišča so namreč tak denar smela poveriti le javnopravnim finančnim ustanovam. Južnoštajerska hranilnica je dovoljenje za delova-

nje dobila leta 1889.¹⁴ Hrašovec je bil z delovanjem hranilnice vseskozi tesno povezan. Leta 1890 je bil imenovan v njen upravni odbor, leta 1894 pa je bil izvoljen za predsednika ravnateljstva.¹⁵ To funkcijo je opravljal do leta 1928, ko se je zavod preimenoval v Hranilnico Dravske banovine.¹⁶

Hrašovec je bil kar 66 let povezan z delovanjem še enega slovenskega denarnega zavoda – celjske Posojilnice. Leta 1881 ga pod vodstvom Mihaela Vošnjaka, »očeta« hranilnic, najdemo v najožjem krogu njenih ustanoviteljev. Od leta 1890 je bil član upravnega sveta, po letu 1931 pa tudi njegov predsednik. Ustanovitev Posojilnice je bila izraz krepitve in uveljavljanja slovenske skupnosti tako na političnem kot gospodarskem področju. Dr. Josip Sernec, ki je bil od leta 1886 predsednik Posojilnice, je v svojih *Spominih* navedel zapis iz letnega poročila za leto 1911, »da smo v teh 30 letih dajali podporo slovenskim dijakom, 'Katoliškemu podpornemu društvu' v Celju in raznim narodnim zavodom, zlasti v politične narodne namene, vsega skupaj 130.095 kron. Sicer smo pa tudi klicali mlade narodne obrtnike v Celje, jih podpirali ter marsikateremu pripomogli do samostalnosti. Obilo denarja smo dajali posebno v politične svrhe, zlasti ob času državnih, deželnih in občinskih volitev. Odborniki smo imeli po pravilih zasigurano nagrado do 5 % od vsakoletnega čistega dobička. Skoz več kot 30 let ni noben od odbornikov jemal tega denarja zase, ampak puščali smo ves honorar v zavodu kot dispozicijski fond, ki se je rabil, kakor sem dejal, za narodne namene.«¹⁷ S povečanim denarnim prometom je začela Posojilnica podpirati tudi trgovce in industrialce in opravljati upravno-bančne posle.¹⁸ Leta 1924 se je Posojilnica preobrazila iz kreditne zadruge v bančno delniško družbo in postala osrednji slovenski denarni zavod v regiji.

Celjska posojilnica se je poleg denarnih poslov ukvarjala tudi z gradnjo velikih javnih poslopij. Med drugim je na vogalu Cankarjeve in Stanetove ulice v letih 1908/9 po načrtih arhitekta Ferdinanda Gologranca zgradila trinadstropno poslovno-sta-

¹⁴ Lazarevič, *Razvoj institucij*, str. 133.

¹⁵ SI_ZAC/0739, JHC, a. š. 1, sign. 1, Računski sklep banke za leto 1894.

¹⁶ Hrašovec, *Moj življenjepis*, 1950, PMC, inv. št. HRA/225.

¹⁷ Sernec, *Spomini*, str. 35.

¹⁸ Prav tam, str. 36.

Narodni dom na razglednici Celja; 1941 (Pokrajinski muzej Celje)

novanjsko stavbo. Njen nedvomno najpomembnejši gradbeni projekt pa je bil izgradnja Narodnega doma. Posojilnica je ob ustanovitvi poslovala v najeti sobi v Klobučarjevi hiši na Glavnem trgu.¹⁹ Zaradi rasti obsega poslovanja, večjega števila zaposlenega osebja ter strank so začeli misliti na preselitev v večje, sodobnejše prostore. Posojilnica je leta 1891 kupila zemljišče ob takratnem Trgu cesarja Jožefa II., na katerem je leta 1897 po načrtih arhitekta Jana Vladimírja Hráskega zgradila Narodni dom. Hrašovec je v svojih spominih slikovito orisal naelektreno ozračje ob otvoritvi, ki je postalo stalnica večine prihodnjih prireditev v Narodnem domu vse do razpada monarhije: »Ker so Nemci pozvali svoje pristaše iz vseh krajev na pokolj Slovencev, je morala poseči vmes oblast ter varovati naše imetje in življenje, t. j. življenje tukajšnjih Slovencev; prav tako kakor nekaj let pozneje ob prihodu čeških Sokolov v Celje prilikam otvoritve sokolskega doma v Gaberjih.«²⁰ Na otvoritveni slovesnosti 8. avgusta 1897 so najvidnejši celjski politični delavci izrekli napitnice okoli 400 domačim in tujim gostom. Hrašovec, takrat član upravnega odbora celjske Poso-

jilnice, je bil zadolžen za nazdravni govor gostom iz Hrvaške in Srbije.²¹

Narodni dom je postal politično, gospodarsko, kulturno in družabno središče celjskega slovenskega meščanstva ter sedež vseh pomembnejših slovenskih ustanov. Tudi po letu 1918 je Narodni dom opravljal vlogo družabno-kulturnega in gospodarskega središča. Med drugo svetovno vojno je nemški okupator v njem nastanil svojo Štajersko domovinsko zvezo, zunanost stavbe je bila močno degradirana, svoje pa je naredilo še bombardiranje.

Po koncu druge svetovne vojne sta se usoda Posojilnice Celje in vprašanje njenega lastništva Narodnega doma reševala sočasno. Delničarji Posojilnice so se že na prvem zboru 9. decembra 1945 načelno izrekli za njeno likvidacijo, a dokončno odločitev prepustili občnemu zboru.²² Na seji upravnega sveta Posojilnice 18. junija 1946 je bilo sklenjeno: »Glede 'Narodnega doma' se ugotovi: da

¹⁹ Lazarevič, *Razvoj institucij*, str. 135.

²⁰ Hrašovec, *Moj življenjepis*, 1950, PMC, inv. št. HRA/225.

²¹ Cvelfar, *Z Narodnim domom*, str. 20.

²² Hrašovec, *Zapisnik zbora delničarjev*, 9. 12. 1945, PMC, inv. št. HRA/142.

je C. P.²³ sicer po zemljiški knjigi lastnica, da pa izvršuje posest in vso upravo Okrožni odbor OF v Celju. Niti upravni svet niti delegat nimata v tem pogledu nobene besede. Vsa hiša v svoji notranjosti je bila preurejena za urade. V narodnem domu je imel delegat CP nekoliko časa še na razpolago eno sobo, je pa moral po naročilu OO to sobo izprazniti in se preseliti v tujo hišo, kjer mora plačevati za najeto sobo mesečno najemnino Din 420.—. CP. nima niti najmanjšega dohodka od Narodnega doma. Tudi napis na hiši se glasi: Okrožni odbor.«²⁴

Na sestanku delničarjev Posojilnice 26. maja 1947 so se delegati seznanili z »željo finančnega ministrstva glede prepustitve /brezplačne/ Narodnega doma. Ker je bila zgradba ob bombardiranju močno prizadeta, je moralo že Okrožje investirati okoli 2.500.000 dinarjev, da je moglo vseliti svoje urade. Okrajni LO Celje-okolica nadaljuje z obnovo ter bo za to potrebno približno nadaljna 2.000.000 dinarjev. Celjski posojilnici se nikakor ne bi izplačalo takih investicij, zato pričakuje, da bo zbor delničarjev sklenil, podariti Narodni dom Ljudski oblasti.«²⁵ Dr. Juro Hrašovec je kot predsednik upravnega odbora Posojilnice v imenu delničarjev predlagal »brezplačno prepustitev Narodnega doma pod pogojem, da so krite vse obveznosti Celjske posojilnice napram njenim upnikom, vpokojencem, vlagateljem in delničarjem, za kar naj oblast jamči z odobrenjem tega zapisnika.«²⁶ Na sestanku je bilo nato soglasno sklenjeno, »da se brez odplačila od strani Okrajnega LO Celje-okolica, pa tudi brez kakršnihkoli obveznosti od strani Celjske posojilnice d. d. prepusti posestvo 'Narodni dom' Okraj. LO Celje-okolica in da naj likvidacijski odbor v najkrajšem času napravi predmetno darilno pogodbo.«²⁷

V Pokrajinskem muzeju Celje hranimo dva govora, ki ju je za to priložnost pripravil dr. Juro Hrašovec. Vsebinsko sta identična, predstavljata pa hvalnico Narodnemu domu kot trdnjavi slovenstva, ki je skozi leta svojega obstoja poosebljal slovenski boj proti nemškemu nasilju, tako v času Avstro-

Ogrske kot tudi med drugo svetovno vojno. Na tem mestu v celoti navajam enega izmed govorov:

»Pogodbo imate pred seboj ali Vam je že znana. Celjska posojilnica podari svoj Narodni dom L. O.-okraj Celje-okol., ki postane tedaj njegov lastnik. Razumljivo je, da vsem, ki so ga poznali od časa, ko se je vzdal prvi temeljni kamen, vsem onim, ki so v njem preživeli lepe dni našega narodnega trpljenja in vstajenja, sploh našega razvoja, vsem, ki so vanj zahajali in se tam čutili, kakor v svoji rojstni hiši, vsem Slovencem celjskega mesta, bližnje in daljne okolice, vhajajo misli v preteklost. Dolga doba 56. let je za nami. Leta 1891. je kupila celjska posojilnica stavišče in dve leti kasneje bil je dograjen Narodni dom, stavba, kakoršne dotedaj Slovenci menda nismo imeli. Bil je ves čas naš ponos do tedaj, ko so Nemci ob začetku druge svetovne vojne ga oropali, razdrli streho in balkone, uničili krasno fasado, razbili ali odnesli vso notranjo opremo. Naša bol je bila velika; prizadjana nam je bila neizmerna gmotna premoženjska škoda, a še večja, ker je ostala samo še senca veličastne stavbe kot žalosten spomin. V Narodnem domu smo se zbirali Slovenci – pod njegovo streho se je razvijalo naše družabno, prosvetno in politično življenje, v veliki dvorani imeli smo naše gledališke predstave, vedno polne do zadnjega kotička, koncerte, predavanja – našo gostilno in kavarno. Tam so se ustanovila vsa slovenska društva, kulturna in podporna, kakor dramatično, pevsko, glasbeno, športno, sokolsko, obrtno, delavsko-podporno društvo in marsikatero drugo. Od tukaj smo vodili do podrobnosti narodni boj proti nemški nasilnosti za pravico našega jezika v šoli in uradih, od tukaj odbijali vsak napad od nasprotne strani. Ta naš boj je le moči pravično oceniti, ako se pomisli, da so bili tudi časi, ko je bilo nevarno preglasno govoriti slovensko v mestu, ni bilo mogoče zahajati v gostilno ali kavarno, kamor so zahajali Nemci in laži-nemci, ko se je bilo treba za vsak četudi dvojezični napis ali pečat pritožiti do ministrstva, ko ni bila dovoljena zgradba slovenske osnovne šole v Mestu, ker se je to smatralo kot izzivanje laži-nemškega prebivalstva, ko je le težko mogel in smel začeti Slovenec obrt ali trgovino. Tudi po prvi svetovni vojni ostal nam je Narodni dom, če prav so se razmere bile predrugačile in smo prišli Slovenci do našega zastopstva v občini, do naših uradnikov in učiteljev, vendar še drago zbirališče, prireditve in sestanki so se še nadalje vršili v njem. Mnoga društva so imela tukaj svoje seje,

²³ Celjska posojilnica. Op. p.

²⁴ Hrašovec, Zapisnik seje upravnega sveta Celjske Posojilnice, 18. 6. 1946, PMC, inv. št. HRA/148.

²⁵ Hrašovec, Zapisnik o sestanku delničarjev Celjske posojilnice v Celju, 26. 5. 1947, PMC, inv. št. HRA/152.

²⁶ Prav tam.

²⁷ Prav tam.

sestanke in zborovanja. Danes, ko so se razmere po drugi svetovni vojni in končnem porazu nemštva postale povsem druge, živi v nas samo še spomin na naš dom.

Celjska posojilnica je stopila v likvidacijo in ne bo več nadaljevala svojega delovanja kot denarni zavod. Že ob času, ko je sklenila postaviti Narodni dom, je celjska posojilnica po svojem zastopstvu, bila soglasnega mnenja in prepričanja, da ne sme nikdar postati last posamezne osebe, marveč mora ostati last naroda; to lahko potrdim kot menda edini še živi takratni odbornik. Upamo in pričakujemo, da bo nova lastnica rada prevzela dediščino, ki je dokaz našega dolgoletnega truda, naše neomahljive ljubezni do lepe in nam drage slovenske domovine, da bode v istem smislu nadaljevala naše delo in dom vedno smatrala kot Narodni dom. Ako smo imeli v pretekli več kot 50. letni dobi za one čase neizpodbitne velike uspehe, nisem hotel, če to povdarim, sebi in bivšim sodelavcem, si prisvojiti posebnih zaslug. Kar smo storili, bila je naša narodna dolžnost in ne bi bili prav ravnali, ko ne bi bili tega storili. Danes je stavba še deloma zrušena, zrušen del se pozidava. Naj zraste iz razvalin novi del trden kot ostala stavba, naj dobi vsa stavba kadar in kakor razmere dopuščajo, enotno lično zunanost, tako, da bode ponos mesta in novega lastnika – blesteči napis na nji, ki so ga Nemci ob začetku vojne v svojem srdi takoj odstranili, naj pove tudi onim, ki pridejo za nami, da je to bil in da hoče ostati Narodni dom. Izročimo Vam ga mi, ki smo ga čuvali kot naš zaklad; čuvajte ga tudi Vi.

*Živel narod slovenski, živela domovina!*²⁸

Hrašovec na uradno predajo lastništva Narodnega doma ni bil povabljen, kar je ob koncu tipkopisa tudi pribeležil s pisalom: »Bil sem prepričan, da izročim poleg članov likv. odbora LO okraj Celje okolica 'Narodni dom' zastopništvu L. Odbora. Prišlo je pa drugače; 16. 6. mi je uradnik C. P.-e povedal, da je lik. odbor to sam brez mene storil. 16. 6. 47 dr. J. H.«²⁹

²⁸ Hrašovec, Govor dr. Jura Hrašovca ob prenosu lastništva Narodnega doma s Celjske posojilnice na Okrajni LO Celje-okolica, 26. 5. 1947, PMC, inv. št. HRA/150.

²⁹ Prav tam.

Boj za slovenske šole

Vprašanje šolstva in izobraževanja slovenskih otrok v maternem jeziku je bilo vseskozi v ospredju Hrašovčevega narodnozavednega programa. Hrašovec je s skupino slovenskih poslancev in ob močni podpori dr. Gustava Ipavca, župana Šentjurja, v štajerskem deželnem zboru oblikoval zahtevo po ustanovitvi kmetijske šole s slovenskim jezikom. Šolo so zahtevala tudi zastopstva slovenskih okrajev na Spodnjem Štajerskem, in sicer Celje, Gornji Grad, Slovenj Gradec, Šoštanj. Na Spodnjem Štajerskem namreč takšne šole ni bilo, zato so kmečki sinovi s tega območja odhajali na kmetijsko izobraževanje v Maribor in Grottenhof pri Lipnici. Obe tamkajšnji šoli sta bili nemški. Deželni zbor je šele po večletnih zahtevah leta 1907 sprejel sklep o ustanovitvi šolskega zavoda v Šentjurju s polnim imenom Kmetijska šola v Št. Jurju ob južni železnici. Po izgradnji poslopja se je pouk na prvi slovenski strokovni šoli na Štajerskem začel 3. januarja 1910.³⁰

Vprašanje izobraževanja otrok v slovenskem jeziku je bilo še bolj pereče v Celju. Hrašovec je vse od imenovanja za predsednika šolskega sveta za celjsko okolico leta 1899 bil trd in neizprosni boj za slovensko gimnazijo ter za izgradnjo slovenskega šolskega poslopja v Celju. Tu je že od leta 1875 kot slovenska šolska ustanova delovala samo trirazredna Ljudska šola celjske okolice, ki pa je morala pouk izvajati na različnih lokacijah v mestu in okolici. Prvotno je želel Okrajni šolski svet zgraditi novo poslopje v mestu, kjer je že imel zakupljeno zemljišče, a se je zaradi nenaklonjenosti lokalne oblasti načrt izjalovil. Vsakokratna izbira nove lokacije je padla v vodo zaradi ugovorov šolskega nadzornika, okrajnega zdravnika ali sosedov.³¹ Zaradi izbruha prve svetovne vojne se je začetek gradnje nove šole odmaknil v povojno obdobje. Po načrtih okoliškega šolskega sveta bi morali novi šolski poslopji dobiti deška in dekliška šola, a so morali zaradi finančnih težav projekt gradnje dekliške šole opustiti. Po dobrem letu gradnje je bilo novo poslopje Ljudske šole celjske okolice (danes I. osnovne šole Celje) zgrajeno septembra 1927. Za kako pomemben dogodek je šlo, priča tudi dejstvo, da je časnik *Nova doba* 8. septembra 1927

³⁰ 100 let šolskega centra Šentjur, str. 17-18.

³¹ Hrašovec, *Življenjepis*, 1936, PMC, inv. št. HRA/485, str. 11.

Poslopje I. osnovne šole v Celju (Pokrajinski muzej Celje, foto: Bojan Plevčak)

v svoji 101. številki prvih pet strani namenil otvoritvi novega šolskega poslopja.³² O odprtju nove šole je obsežen članek objavilo tudi ljubljansko Jutro.³³ Dr. Juro Hrašovec jo je kot že bivši predsednik okrajnega šolskega sveta s svečanim govorom predal svojemu namenu, saj so mu zaradi njegove požrtvovalnosti in vztrajnosti priznavali največ zaslug za uspešno realizacijo projekta.³⁴ Takole piše v Spominski knjižici, ki je izšla ob otvoritvi novega šolskega poslopja: »Načeloval je krajnemu šolskemu svetu g. dr. Hrašovec blizu 30 let. Člani so se menjavali, ali on je ostal. Kdor pozna razmere, kakršne so v resnici bile, ta mora naravnost občudovati njegovo vztrajnost in požrtvovalnost. Vsak drug načelnik bi bil vrgel akte oblastim pod noge in bi bil šel svojo pot. Če bi njega ne bilo in šolskega upravitelja Fr. Voglarja, bi danes ne stala ta ponosna stavba na tem mestu, pa drugod tudi ne.«³⁵

Hrašovec je kot deželni poslanec v Gradcu večkrat (neuspešno) podal predloge za ustanovitev meščanske šole v Sevnici³⁶ in vinarske šole v Grižah.³⁷ Na plodna tla pa so padli njegovi dolgoletni pritiski za ustanovitev slovenske meščanske šole v Žalcu.³⁸ Deželni šolski svet v Gradcu jo je ustanovil leta 1914. Pouk se sicer zaradi vojne ni izvajal. Odprtje šole je bilo tako šele leta 1918,³⁹ ob tem pa je žalska šola postala prva meščanska šola na takratnem Spodnjem Štajerskem.

Povezovalna vloga pri slogaštvu

Celjski krog narodnozavednih Slovencev je dosegel višek svoje moči ob koncu 19. stoletja. To je bilo tudi obdobje, ko je slogaška politika na Štajerskem, ki je dotlej krepila slovensko nacionalno zavest, začela razpadati. Stranka štajerskih Slovencev je kljub nesporazumom in prikritim bojem ostala formalno enotna vse do leta 1906 oz. 1907, ko so

³² Glej: Nova doba, letnik 9, št. 101, 8. 9. 1927.

³³ Glej: Novo deško šolsko poslopje v Celju, Jutro, letnik 8, št. 211, 8. 9. 1927.

³⁴ Voglar, Spominska knjižica, str. 15.

³⁵ Prav tam.

³⁶ Hrašovec, Moj življenjepi, 1950, PMC, inv. št. HRA/225.

³⁷ Hrašovec, Življenjepi, 1936, str. 1, PMC, inv. št. HRA/485.

³⁸ Hrašovec, Moj življenjepi, 1950, PMC, inv. št. HRA/225.

³⁹ Kreže, Pozdrav iz Žalca, str. 13.

strankarski prvaki oblikovali dve stranki, liberalno usmerjeno Narodno stranko (1906) in katoliško Slovensko kmečko zvezo (1907).⁴⁰ Ob razcepu je Hrašovec ostal zvest prepričanju, da je v obrambi pred nemštvom treba različna nazorska gledanja in strankarske interese potisniti v ozadje in da je nujno vse sile usmeriti v uveljavljanje slovenskega jezika ter gospodarsko okrepitev slovenskega tabora.

Slogaško usmerjeni politiki so po razkolu slovenske stranke želeli ohraniti nekaj potrebne enotnosti v boju za skupne nacionalne interese. Že ob koncu leta 1906 so pristaši sloge dali pobudo za ustanovitev Narodnega sveta za Spodnjo Štajersko, ki naj bi kot nadstrankarska organizacija štajerskih Slovencev reševal samo ključna narodnostna vprašanja. Hrašovec je razloge za ustanovitev Narodnega sveta na kratko opisal v svojem življenjepis leta 1936: *»Ustanovljen je bil gotovo zaradi tega, da se skupno borimo proti izpodrivanju našega jezika v uradih, šolah, javnem življenju, proti zapostavljanju Slovencev, na raznih uradniških in učiteljskih mestih. Hoteli smo doseči, kolikor je nam bilo mogoče, da bi tudi na boljših mestih bili nastavljeni naši ljudje (deželni in okrajni šolski nadzorniki, ravnatelji srednjih šol, predsedniki sodišč, sploh starešine raznih uradov.«*⁴¹ Ustanovni občni zbor Narodnega sveta je bil 20. aprila 1907 v celjskem Narodnem domu. Po uvodnih besedah dr. Jura Hrašovca, ki je zbranim predstavil pomen narodnih svetov pri drugih narodih⁴² in potek nastanka slovenskega Narodnega sveta za Štajersko, so izvolili odbor sveta in za predsednika izbrali dr. Jura Hrašovca.⁴³

Na prvi seji je bilo sklenjeno, da se do prihodnje seje pripravijo referati, s katerimi bi ocenili narodni položaj na Štajerskem. Hrašovec je bil zadolžen za sodišča in davčne uradnike.⁴⁴ Po izstopu članov Slovenske kmečke zveze je poskušal Hrašovec hitro konsolidirati Narodni svet in zapolniti nastale kadrovske vrzeli. Vse zaupanja vredne sonarodnjake je pozval, naj mu pomagajo pripraviti organizacijsko strukturo Narodnega sveta. Želel je pridobiti

čim več zaupnikov iz vseh strank, predvsem pa finančno okrepiti delovanje sveta.⁴⁵

Ob tem velja omeniti še pojav tretje politične stranke štajerskih Slovencev. Leta 1909 so namreč slogaši ustanovili Stranko zjedinenih Slovencev, ki je v svojem programu poudarjala slogo in skupni nastop štajerskih Slovencev.⁴⁶ Pomenljivo je, da Hrašovec kot zapriseženi slogaš na deželnozborskih volitvah leta 1909 ni želel kandidirati na listi nove stranke.⁴⁷

Čeprav sta oba glavna politična tabora Hrašovcu očitala politični oportunitizem, je spodnještajerski Narodni svet predvsem zaradi Hrašovčeve izjemne delavnosti in vztrajnosti relativno dobro opravljal svoje poslanstvo. Eden izmed uspešno realiziranih projektov v letih 1908/9 je bil izbor potovalnega učitelja na slovenskem Štajerskem, katerega naloga bi bila pripravljati narodne katastrofe in na terenu s predavanji in drugimi aktivnostmi krepiti slovensko narodno zavest.⁴⁸ Velikokrat nespremljivi in trmoglav spodnještajerski politiki so uspeli tudi po zaslugi Hrašovčeve povezovalne vloge v najbolj kritičnih trenutkih združiti moči in se dogovoriti o sodelovanju. To je bilo najbolj očitno pri ljudskem štetju leta 1910 in obstrukciji štajerskega deželnega zbora v letih 1910-1913, občasno pa tudi na volitvah v jezikovno mešanih občinskih in okrajnih zastopih. Žal ob deželnih (1909) in državnozborskih volitvah (1907, 1911) soglasje o skupnih kandidaturah nikoli ni bilo doseženo.⁴⁹

Celje v času Hrašovčevega županovanja

Na prvih povojnih občinskih volitvah, 26. aprila 1921, je v Celju prepričljivo slavila Jugoslovanska demokratska stranka. 18. maja 1921 je bil na prvi občinski seji za župana izvoljen dr. Juro Hrašovec.⁵⁰ Volitve so v celjsko občinsko upravo prinesle zgodovinske spremembe, saj je bil v Celju na to mesto prvič izvoljen Slovenec. Hrašovec je položaj uradno nastopil 9. julija 1921, ko ga je na dopoldanski slav-

⁴⁰ Goropevšek, *Štajerski Slovenci, kaj hočemo!*, str. 5.

⁴¹ Hrašovec, *Življenjepis*, 1936, str. 8, PMC, inv. št. HRA/485.

⁴² Po Hrašovčevih besedah je spodbuda za ustanovitev zgotovo prišla iz Prage. – Hrašovec, *Življenjepis*, 1936, str. 7, PMC, inv. št. HRA/485.

⁴³ Goropevšek, *Štajerski Slovenci, kaj hočemo!*, str. 41.

⁴⁴ Prav tam, str. 42.

⁴⁵ Prav tam, str. 74.

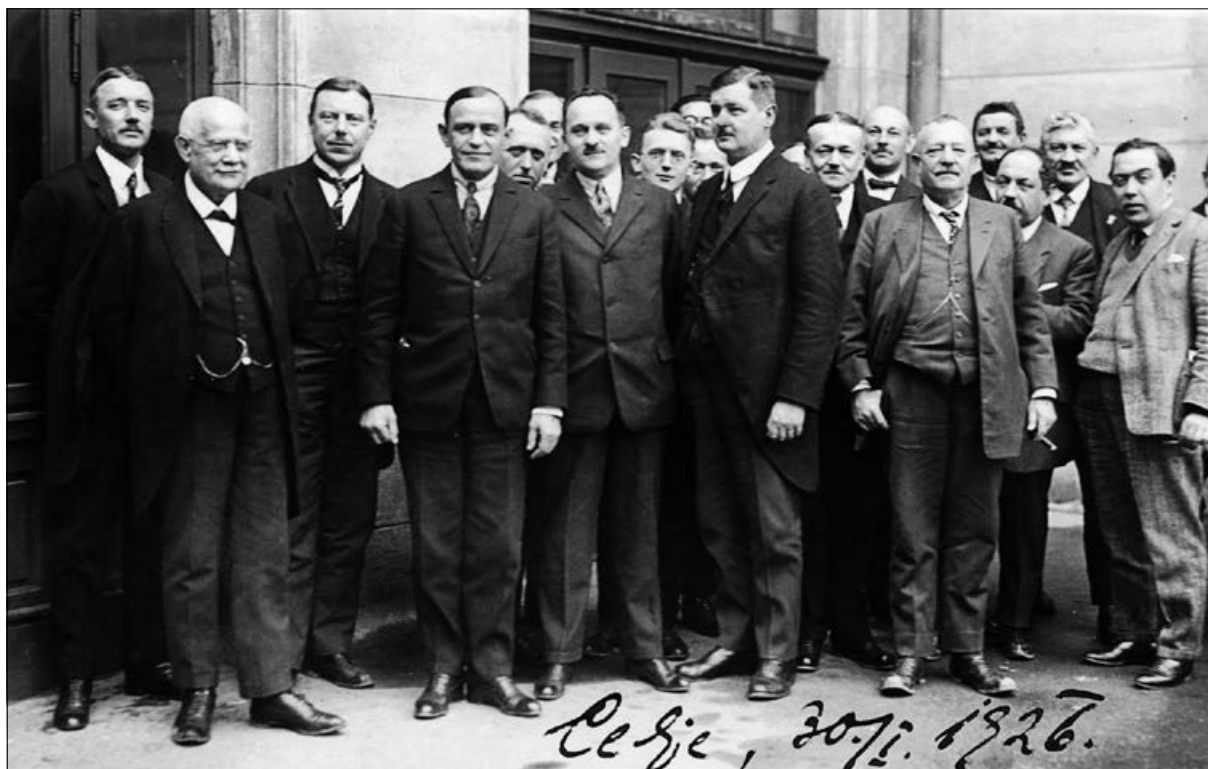
⁴⁶ Prav tam, str. 115.

⁴⁷ Prav tam, str. 139.

⁴⁸ Prav tam, str. 76.

⁴⁹ Prav tam, str. 5.

⁵⁰ Volitev župana in podžupana v Celju, *Nova doba*, letnik 3, št. 58, 19. 5. 1921.

Dr. Juro Hrašovec (*drugi z leve*) na terasi Celjskega doma ob obisku ministra in predsednika Samostojne demokratske stranke Svetozarja Pribičevića, 30. 1. 1926. Tretji od leve poslanec Ljudevit Pivk, četrti Svetozar Pribičević, peti Ernest Kalan in šesti Franjo Lipold (*original last Mojce Antončič Jenko*)

nostni seji dotedanji gerent dr. Žužek zaprisegel za župana. Dr. Sernec je takratne občutke na kratko ubesedil v svojih spominih nekaj mesecev pred smrtjo: »Ko sem prišel 1. novembra 1876 v Celje, kjer sem našel tako pičlo število zavednih Slovencev, si nisem mogel misliti, da bom še doživel dr. Hrašovca za župana in svoje imenovanje častnim občanom nekdanj nemškega mesta Celje! ...«⁵¹

Začelo se je šestletno obdobje Hrašovčevega županovanja, saj je Celje tudi po drugih občinskih volitvah leta 1924 dobilo novega starega župana. Drugi Hrašovčev mandat se je predčasno zaključil leta 1927, ko je novi veliki župan mariborske oblasti dr. Franc Schaubach izkoristil svoje posebne pristojnosti in 7. marca 1927 z odlokom celjski občinski odbor razpustil.⁵²

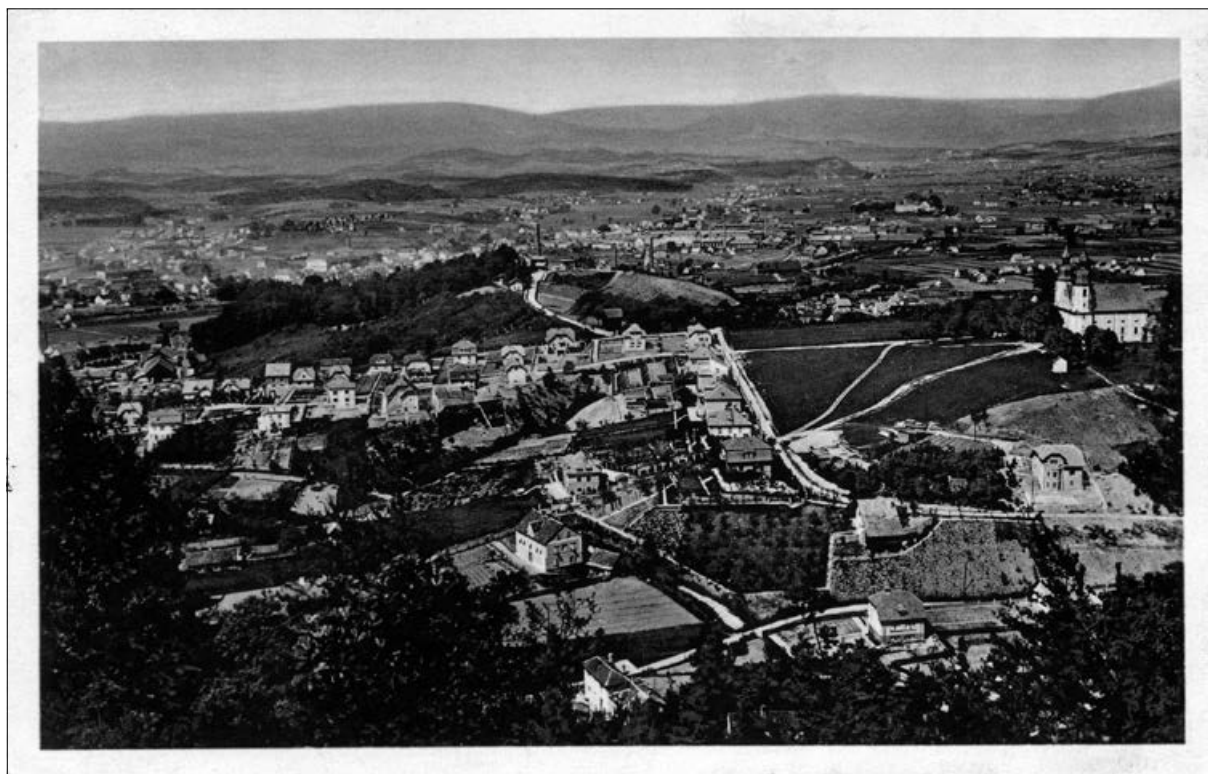
Ker je bilo Hrašovčevo županovanje že podrobno predstavljeno v predhodnem prispevku, naj na tem mestu predstavim spremenjeno zunanjo podo-

bo mesta, kakršna se je začela zarisovati v tistem času. V prvih povojnih letih je še bil opazen zastoj pri prostorskem razvoju mesta. Gospodarska kriza in upravna razdelitev Celja na mesto in okolico sta bila največja zaviralna dejavnika pri prostorskem razvoju. Po popisu prebivalstva na začetku leta 1921 je mesto štel 7759 prebivalcev. Soočalo se je s pomanjkanjem stanovanj in tem težavam nista bila kos niti gerentski svet niti kasnejša občinska oblast. Pomanjkanje denarja, hitra rast cen in pomanjkanje smiselnih rešitev so pereč problem samo prelagali na kasnejši čas.

Če so bile z vzpostavitvijo nove občinske oblasti spremembe na področju urbanizma sprva skoraj neznatne, pa se je začel položaj v drugi polovici dvajsetih let izboljševati. Mestna občina je prvo povojno stanovanjsko investicijo tako izvedla šele po letu 1926, ko je odkupila hotel Krona ob današnji Ljubljanski cesti, ga porušila in tam s pomočjo investitorja v treh letih zgradila trinadstropno stanovanjsko hišo. Gradbena dejavnost zasebnega sektorja je dobila večji zagon v drugi polovici dvajsetih let, ko je tudi s pomočjo gradbenih kreditov prišlo do

⁵¹ Sernec, *Spomini*, str. 97.

⁵² Perovšek, *Celje in politične razmere*, str. 39.

Pogled na Jožefov hrib; 1940 (Pokrajinski muzej Celje)

izgradnje in oblikovanja več novih mestnih predelov. V predelu Dolgega polja, kjer so se pozneje izoblikovale današnje Kosovelova, Kersnikova, Oblakova in Jenkova ulica, so prazen prostor zapolnile nove vile. V tem delu mesta je nastalo tudi naselje dvojnih enodružinskih hiš, imenovanih Ogrizkova kolonija. Nadaljevala se je gradnja hiš na Otoku, največjo preobrazbo pa je doživel Jožefov hrib. Po koncu vojne je namreč tamkajšnji smrekov gozd napadel lubadar in ga je bilo treba posekati. Do leta 1926 je bil pripravljen parcelacijski načrt, po katerem so bile meščanom po zelo nizkih cenah na voljo velike gradbene parcele. V nekaj letih se je z gradnjo individualnih hiš izoblikoval nov, elitni predel mesta.⁵³

Na področju gospodarstva so voz vlekle že pred prvo svetovno vojno velika podjetja, ki so se hitro uveljavila na novem jugoslovanskem tržišču. Uspešno so poslovale tudi nekatere manjše, v dvajsetih letih ustanovljene tovarne, ki se po številu zaposlenih in produkciji sicer niso mogle primerjati s celjskima velikanoma, Cinkarno in Westново tovarno emajlirane posode. Večina novih podjetij je bila lociranih v Gaberjah in na Lanovžu, le nekaj

tudi v mestu samem.⁵⁴ Hitro je napredoval tudi razvoj že pred prvo svetovno vojno izredno močne celjske obrti. Kljub vojni ni propadla nobena izmed tradicionalnih celjskih obrti, tehnični napredek je celo pospešil razvoj nekaterih novih obrtnih panog. V letih 1925-1927 je bilo v davčnem okraju Celje-mesto po statističnih podatkih 310 obrtnih obratov, v davčnem okraju Celje-okolica pa kar 1022.⁵⁵

Največ zaslug za razvoj celjske obrti je imelo že leta 1893 ustanovljeno Občeslovensko obrtno društvo. Celjski obrtniki so svojo vodilno vlogo v regiji demonstrirali na prvi povojni obrtni razstavi, ki se je med 12. in 22. avgustom 1922 odvijala v prostorih današnje Gimnazije Celje-Center in je predstavljala do takrat najpomembnejši dogodek v razvoju slovenskega obrtništva. Izboljšan gospodarski položaj, pospešen gradbeni razvoj in opleševanje mesta so ugodno vplivali tudi na oživitve turizma. V mesto ob Savinji je začelo prihajati vse več domačih in tujih gostov, ki so tu dopustovali ali pa njegovo središčno lego izkoriščali za izlete v planine in bližnja zdravilišča.

⁵⁴ Mikola, *Industrija v Celju*, str. 94.

⁵⁵ Počivavšek, *Obrt in trgovina v Celju*, str. 120.

⁵³ Goropevšek, *Čas, ko sta se mesto in okolica razvijala*, str. 76-79.

Dr. Juro Hrašovec z otroki – Šandorjem, Marto, Pijo, Milkom in Francem; 1953 (original last Mojce Antončič Jenko)

Epilog velike osebnosti

Tudi na občinskih volitvah leta 1927 je bil Hrašovec izvoljen v občinski svet, tokrat na listi Samostojne demokratske stranke, naslednice JDS. Njegova stranka je posamično prejela sicer največ glasov in 10 mandatov, vendar je zmago slavil združeni blok Slovenske ljudske stranke, celjskih Nemcev in Narodno radikalne stranke SLS, ki je skupaj dobil 20 občinskih mandatov in s tem pravico do svojega župana.⁵⁶ V lokalno politično dogajanje je posegla kraljeva šestojanuarska diktatura, ki je leta 1929 razpustila tudi mestni občinski svet. Hrašovec se je odtlej posvečal delu v svoji odvetniški pisarni, ki je neprekinjeno delovala vse do začetka druge svetovne vojne.

Med okupacijo so ga Nemci za eno noč zaprli, mu za dve leti zaplenili hišo in vinograd in ga ves čas nadzorovali. Njegovi že odrasli otroci z družinami so vojno izkušnjo dobro prestali; Šandor, Milko in Pija so jo preživel v izgnanstvu v Srbiji in na Hrvaškem, Franc in Marta pa sta se pred izgonom

še pravočasno umaknila v Ljubljano. Juro je ostal v Celju, konec vojne pa je dočakal v Žalcu. Avgusta 1945 so ga ovadili zaradi domnevnega sodelovanja z okupatorji, »češ, da je po moji krivdi prišla prevelika imovina v nemške roke«, a ga je vojaško sodišče oprostito vseh obtožb.⁵⁷

Hrašovec je bil tudi v pozni starosti še naprej zelo dejaven na različnih področjih. Med drugim je bil vse do svoje smrti aktiven član Slovenskega planinskega društva, ki se mu je pridružil že ob ustanovitvi leta 1893. Z namenom, da bi se s slovenskim denarjem zgradil v Logarski dolini velik hotel in bi tako dolina turistično zaživela, je ustanovil planinsko zadrugo Rinka. Na prvem občnem zboru 6. januarja 1897 v celjskem Narodnem domu je bil Hrašovec izvoljen za predsednika zadruge. Rinka je nato kupila zemljišče v Plestju, ki ga je Savinjska podružnica leta 1894 kupila od Janeza Plesnika in na katerem je že stalo Piskernikovo zavetišče. Do realizacije projekta iz več razlogov ni prišlo. Hrašovec je zadrugo vodil do leta 1921, ko je bil izvoljen za celjskega župana. Leta 1927 je

⁵⁶ Celjska kronika, Nova doba, letnik 10, št. 69, 21. 6. 1927.

⁵⁷ Hrašovec, Moj življenjepis, 1950, PMC, inv. št. HRA/225.

Rinka vse svoje premoženje brezplačno prepustila Savinjski podružnici, ki je nato uredila cesto iz Solčave do Logarske doline ter zgradila Tillerjevo kočjo in Aleksandrov dom.⁵⁸

Dr. Juro Hrašovec je umrl 12. maja 1957, v 99. letu starosti, v Celju. V zgodovino se je zapisal kot nosilec slovenizacije mesta na kulturnem, prosvetnem in gospodarskem področju. S svojo življenjsko energijo in več kot šestdesetletnim javnim delovanjem predstavlja nedvomno eno najpomembnejših osebnosti prve polovice 20. stoletja pri nas.

Viri in literatura

Arhivski viri

Pokrajinski muzej Celje

Zapuščina Hrašovec, Govor dr. Jura Hrašovca ob prenosu lastništva Narodnega doma s Celjske posojilnice na Okrajni LO Celje-okolica, 26. 5. 1947, PMC, inv. št. HRA/150.

Zapuščina Hrašovec, Moj življenjepis in važnejši dogodki po spominu, 24. 12. 1950, PMC, inv. št. HRA/225.

Zapuščina Hrašovec, Zapisnik o sestanku delničarjev Celjske posojilnice, 26. 5. 1947, PMC, inv. št. HRA/152.

Zapuščina Hrašovec, Zapisnik seje upravnega sveta Celjske posojilnice, 18. 6. 1946, PMC, inv. št. HRA/148.

Zapuščina Hrašovec, Zapisnik zbora delničarjev, 9. 12. 1945, PMC, inv. št. HRA/142.

Zapuščina Hrašovec, Življenjepis dr. Jura Hrašovca, 15. 7. 1936, PMC, inv. št. HRA/485.

Zgodovinski arhiv Celje

SI_ZAC/0739, Južnoštajerska hranilnica v Celju, a. š. 1, sign. 1, Računski sklep banke za leto 1894.

Časopisni viri

Celjska kronika, *Nova doba*, letnik 10, št. 69, 21. 6. 1927, str. 1.

Celjske novice, *Nova doba*, letnik 3, št. 50, 28. 4. 1921, str. 2.

Nova doba, letnik 9, št. 101, 8. 9. 1927, str. 1-5.

Novo deško šolsko poslopje v Celju, *Jutro*, letnik 8, št. 211, 8. 9. 1927, str. 7.

Sijajna zmaga Slovenstva v Celju, *Nova doba*, letnik 6, št. 111, 30. 9. 1924, str. 1.

Slavnostni dan v Celju, *Nova doba*, letnik 3, št. 80, 12. 7. 1921, str. 1-2.

Volitev župana in podžupana v Celju, *Nova doba*, letnik 3, št. 58, 19. 5. 1921, str. 3.

Literatura

Cvelfar, Bojan: "Z Narodnim domom se je celjskemu nemštvu razbila jedna čeljust ...": nacionalni izgredi v Celju na prelomu stoletja, *Celjski zbornik*, Celje: Osrednja knjižnica Celje, 1997, str. 7-44.

Cvirn, Janez: Jezikovna politika celjske občine na prelomu stoletja, *Zgodovinski časopis*, letnik 44, št. 2, Ljubljana: Zveza zgodovinskih društev Slovenije, 1990, str. 199-214.

Goropevšek, Branko: Čas, ko sta se mesto in okolica razvijala brez regulacijskega načrta. Oris prostorskega razvoja Celja med leti 1918 in 1941, *Iz zgodovine Celja 1918-1941*, Celje: Muzej novejšje zgodovine Celje, 2001, str. 75-88.

Goropevšek, Branko: *Štajerski Slovenci, kaj hočemo!: slovenska politika na Štajerskem v letih 1906-1914*, Celje: Zgodovinsko društvo, 2005.

Kregar, Tone: Upravni razvoj Celja v letih 1918-1941, *Iz zgodovine Celja 1918-1941*, Celje: Muzej novejšje zgodovine Celje, 2001, str. 49-74.

Kreže, Karmen: *Pozdrav iz Žalca*, Žalec: Mestna skupnost, 2016.

Lazarevič, Žarko: Razvoj institucij finančnega posredništva v Celju do konca prve svetovne vojne, *Iz zgodovine Celja 1848-1914*, Celje: Muzej novejšje zgodovine Celje, 1998, str. 127-154.

Mikola, Milko: Industrija v Celju med obema vojnoma, *Iz zgodovine Celja 1918-1941*, Celje: Muzej novejšje zgodovine Celje, 2001, str. 93-117.

Orel, Tine: Dr. Juro Hrašovec: starosta slovenskih planincev, *Planinski vestnik*, letnik

⁵⁸ Orel, Dr. Juro Hrašovec, str. 409-410.

13, št. 7, Ljubljana: Planinska zveza Slovenije, 1957, 409-410.

Perovšek, Jurij: Celje in politične razmere v jugoslovanski državi v letih 1918-1941, *Iz zgodovine Celja 1918-1941*, Celje: Muzej novejšje zgodovine Celje, 2001, str. 5-48.

Počivavšek, Marija: Obrt in trgovina v Celju med svetovnima vojnama, *Iz zgodovine Celja 1918-1941*, Celje: Muzej novejšje zgodovine Celje, 2001, str. 119-140.

Podatki o razvoju okoliške šole v Celju. Spominska knjižica: ob otvoritvi novega šolskega poslopja okoliške deške osnovne šole v Celju leta 1927 (ur. Fran Voglar), Celje: Krajni šolski svet v Celju za okolico, 1927, str. 3-16.

Sernec, Josip: *Spomini*, Ljubljana: Komisijška založba "Tiskovne zadruge", 1927.

Šolski center (Šentjur): 100 let Šolskega centra Šentjur (ur. Mihelca Romih et al.), Šentjur: Šolski center, 2010.

Zusammenfassung

DR. JURO HRAŠOVEC – DER ERSTE SLOWENISCHE BÜRGERMEISTER VON CELJE

Bei den ersten Nachkriegswahlen am 26. April 1921 triumphierte in Celje die Jugoslawische demokratische Partei (Jugoslovanska demokratska stranka). Ihr prominentes Mitglied Dr. Juro Hrašovec wurde auf der ersten Sitzung des Gemeinderates am 18. Mai 1921 zum ersten slowenischen Bürgermeister von Celje gewählt. Im Regionalmuseum (Pokrajinski muzej) Celje wurde genau hundert Jahre später die Ausstellung mit dem Titel Dr. Juro Hrašovec – der erste slowenische Bürgermeister von Celje eröffnet, kuratiert von Mag. Damir Žerič. Das Museum verwahrt einen Gutteil des materiellen Erbes der Familie Hrašovec, was ein ausgezeichnete Anlass zur Vorbereitung einer Ausstellung

über diese der breiteren Öffentlichkeit zu wenig bekannte Persönlichkeit war. Den inhaltlichen Kern der Ausstellung bilden zwei kurze Lebensläufe, die Hrašovec in den Jahren 1936 und 1950 verfasste. Die Ausstellung enthüllt die wesentlichen Meilensteine des Wirkens von Hrašovec – den Kampf um die Gleichberechtigung der slowenischen Sprache und die Gründung slowenischer Schulen, die Einbindung in die Gründung und Tätigkeit slowenischer Geldinstitutionen, die verbindende Rolle im Rahmen der Politik der Einigkeit (slogaštvo) und die Periode seiner sechsjährigen Amtszeit als Bürgermeister. Dr. Juro Hrašovec schrieb sich in die Geschichte der Stadt Celje als Träger der Slowenisierung der Stadt auf politischem und kulturellem Gebiet sowie im Bildungs- und Wirtschaftsbereich ein. Im Zentrum der Tätigkeit von Hrašovec stand der Kampf um die Gleichberechtigung der slowenischen Sprache im öffentlichen Leben. Sein Wirken wurde vom Bewusstsein geleitet, dass die Wirtschaft die Basis der nationalen und kulturellen Stärke ist, daher engagierte er sich mit allem Eifer für die Gründung slowenischer Geldinstitutionen. Die Periode seiner Bürgermeistertätigkeit, die bis zum Jahr 1927 dauerte, war der Höhepunkt einer reichen gesellschaftspolitischen Karriere, die bereits in den achtziger Jahren des 19. Jahrhunderts begonnen hatte. Mit seiner Lebenskraft und dem mehr als sechzig Jahre dauernden öffentlichen Wirken stellt er zweifellos eine der bedeutendsten Persönlichkeiten der ersten Hälfte des 20. Jahrhunderts im slowenischen Gebiet dar. Das Regionalmuseum Celje organisierte mehrere Begleitveranstaltungen zur Ausstellung und gab auch einen interessanten Katalog heraus, um dafür Sorge zu tragen, dass die Ausstellung auf Dauer dokumentiert ist.

Schlagwörter: Juro Hrašovec, Bürgermeister, Celje/Cilli, Kampf um die Gleichberechtigung der slowenischen Sprache, Geldinstitute, slogaštvo/Politik der Einigkeit